

АНАЛИЗ НА БЪЛГАРО-МАКЕДОНСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Елиз Бохосян

Македонската нация и държава е създадена в процеса на реализация и еволюция на сръбска политическа конструкция, обявена за първи път през 1889 г., подкрепена с едно решение на Комунистическия интернационал в Москва през 1934 г. и осъществена между 1944 г. и 1991 г. в частта на историко-географския регион Македония (около 36% от общата му територия), известна като Вардарска Македония, включена в територията на Югославия и управлявана от Югославската комунистическа партия.

Тази идея прокламира, че българското население на Македония, живяло по тези земи от VII век, няма нищо общо с българската държава и българската нация – твърдение, противоречащо на историческата истина, доминиращо утвърдена в световната наука. Македонистката доктрина е наложена във Вардарска Македония с характерните за тоталитарната комунистическа държава методи и средства. Самото име “Република Македония” впоследствие, поради недобросъседската политика на Скопие, започна да създава проблеми в традиционната употреба на наименованието “Македония” за другите по-значими дялове на едноименния географски регион – Българска (Пиринска) Македония и Гръцка (Егейска) Македония.

След започналия разпад на Югославската федерация в началото на 90-те години на XX век, виждайки невъзможността да удържат Македония в прегръдката на Белград, сръбокомунистите начело с Киро Глигоров издигат идеята за независимост на “равни разстояния” от съседите. На 8 септември 1991 г. в Съюзна Република Македония се провежда референдум за независимост, на който мнозинството от населението гласува за отделяне, но също и за включване при необходимост в нова съюзна държава на южнославянска основа. Мнозина виждат в тази формулировка, одобрена на референдума, възможност за уния между двете същински южнославянски държави, в които живее един народ – републиките България и Македония. На 18 септември 1991 г., точно 106 години след Съединението на Княжество България с Източна Румелия, е провъзгласена независимостта на Република Македония. Два месеца по-късно е приета нейната конституция, с което приключва началният етап на еманципирането ѝ. На 15 януари 1992 г. България първа в света официално признава новата държава във Вардарска Македония – Република Македония, като независима и суверенна държава. На 12 септември 1992 г. са открити генерални консулства на двете държави,

съответно в Скопие и в София. Българското генерално консулство в Скопие започва да функционира от месец октомври 1992 г. На 21 декември 1993 г. България и Република Македония установяват дипломатически отношения на равнище посолства.

Откъсвайки се от титовата федерация, тя трябваше да направи избора си за своето развитие и външна ориентация. Нейното ръководство остана върно на заложения в миналото от Белград антибългаризъм. Той и до днес просмуква цялостния живот на страната. Верни на политиката да създават македонска нация на антибългарска основа, скопските управници останаха последователни и целенасочени в недобросъседството и враждебността. И до днес продължава преследването на македонските граждани, самоопределящи се като българи. Продължава грубото и тенденциозно фалшифициране на историческото минало и ограбване на българската история. Македонското училище и до днес е инструмент за масови антибългарски нагласи и утвърждаване на образа на България като окупатор, асимилатор и враг на “македонския народ”. Паметниците на българската история и култура се унищожават или се представят с фалшифицирани надписи и текстове. Заличени са стотици български военни гробища. Дирижираните от сръбското лоби и сръбските динари македонски медии винаги са на всеоръжие, за да провокират и подхванат поредната антибългарска кампания. Стаените в силовите структури и в специалните служби някогашни белградски възпитаници и кадри разпалват страха и са винаги готови да респектират самоопределящите се като българи.

Възниква основателният въпрос какво направиха управляващите в София от 1991 г. насам, за да защитят българския национален интерес и да заложат добросъседството в българо-македонските отношения?

Фактът, че те останаха обременени от миналото и в дисонанс с общия европейски процес потвърждава, че като цяло нашите усилия са завършили без успех. Основните причини за това се коренят в поредицата от грешни външнополитически решения, продиктувани от ненужен патернализъм, неизживян романтизъм и недостигащ професионализъм. Българската външна политика проигра особено важни и възлови исторически моменти, когато действително можеше да постави на Скопие своите условия за качествено преустройство на двустранните отношения.

Първият от тях бе признаването на появилата се през септември 1991 г. независима македонска държава. При враждебността на Белград, при хладината и ревността на Атина и непредсказуемостта на албанците и Тирана, София оставаше единственият потенциален доброжелателен съсед. Можеше ли да обвържем признаването с нормализирането на двустранните отношения? Моментът бе особено благоприятен, за да решим ако не всички, то поне част от въпросите, които днес стоят на дневен ред. Това трябваше да сторят нашите нови, без нужния управленски и социален опит политици и

държавници, чийто рационализъм бе завихрен от еуфорията на македонската мечта. Те взеха погрешното за българската нация решение за безусловно признаване на Република Македония. Аргументът, че това е било продиктувано от сръбската опасност е несъстоятелен, тъй като главната грижа на Белград тогава бе опазването и единението на сръбството от бивша Югославия. Вторият важен момент, който бе пропуснат от софийското ръководство, бяха наложените на Югославия през 90-те години строги икономически санкции.

Българското правителство признава Република Македония и ѝ помага да оцелее в обръча на ембаргото. Безусловното отваряне на границата откъм България спаси македонската икономика. Безпроблемната доставка на жизненоважни петролни продукти и други стоки и зеленият семафор за македонския износ към черноморските ни пристанища бе гаранция за нейната жизненост. Срещу това не само, че не бе поискана никаква цена, но и над националните интереси бяха грубо и криминално поставени частните и корпоративни финансови интереси.

Третият проигран момент бе безвъзмездният военен подарък на Скопие в трудно време за македонския суверенитет и държавност. Българското правителство не се съгласи на внушавания от една година “дележ” със Сърбия и Гърция. Тогава потомците на Йован Цвийч и Стоян Новакович, бащите на македонизма, изрекоха вица на самопризнанието: “Какво ще се получи, ако се изкъпе един македонец? – Отговор: Мръсна вода и чист българин”.

На 22 февруари 1999 г. в София е подписана Декларация на министър-председателите на двете страни, която изразява общата воля за развитие на всестрани приятелски отношения между Република България и Република Македония, за съвместни усилия в укрепване на разбирателството, мира и стабилността в региона на Югоизточна Европа. В двустранните отношения с Република Македония България се стреми на основата на развитието, укрепването и задълбочаването на добросъседските отношения да поддържа активен политически диалог на високо и най-високо равнище; да установява работещо сътрудничество между отрасловите министерства на двете страни; да увеличава стокообмена и туристическия поток; да реализира инфраструктурни проекти от общ интерес (ж.п. линията София – Скопие, магистрален електропровод Червена могила – Щип, нови ГКПП, проекта АМБО); да сътрудничи в рамките на региона и да подкрепя европейската и евро-атлантическата перспектива на Република Македония.

В този смисъл даденият от България първоначален кредит на доверие с безусловното признаване на новата независима държава през 1992 г. се оказва инвестиция в полза на добрите отношения между двете страни, която за съжаление не среща реципрочност. В перспективата на изминалото

време признаването без обвързване на новата държава с ясни стандарти за добросъседска политика по-скоро насърчи продължаването на старата югомакедонска политика, отколкото да постави двустранните отношения на нова основа.

Неспазването от Република Македония на съвместната декларация от 1999 г. е факт, който "създава сериозни проблеми в двустранните отношения". Основание за поставянето на проблемите по изпълнението на Декларацията от 1999 г. на вниманието на ЕС е, че нейното неспазване създава сериозни проблеми в двустранните отношения между Република България и Република Македония, които е недопустимо да съществуват след приемането на последната за член на Европейския съюз.

Отношенията между двете страни днес са в значителна степен неискрени (представители на Скопие говорят едно при посещенията си в София, и друго у дома или пред трети страни), а предвид силно разминаващите се обществени нагласи в Република България и Република Македония съществува потенциал за бъдещо влошаване, каквото не би трябвало да има място между две европейски страни, още по-малко между две (в перспектива) членки на ЕС.

България трябва да настоява Скопие да изпълнява Декларацията и преговорният процес на Македония за членство в ЕС да се обвърже с това. Македония трябва да прекрати натиска срещу самоидентифициращите се като български граждани, официално да признае българите, както и да спре образованието по история с фалшифицирани учебници.

На 22 януари 2008 г. заместник-министърът на външните работи на България Любомир Кючуков и македонският заместник-министър на външните работи Зоран Петров подписват меморандум за сътрудничество между България и Македония в областта на европейската и евроатлантическата интеграция. Във връзка с него Кючуков подчертава, че подписването е важен факт както в двустранните отношения, така и спрямо цялостната перспектива за Западните Балкани.

Той изтъква още принципната подкрепа на България за присъединяването на Западните Балкани към ЕС и НАТО и факта, че за София процесът на присъединяване на Западните Балкани към европейските и евроатлантическите структури има стратегическо значение, тъй като влияе на сигурността в целия регион. Любомир Кючуков посочва още, че за България като член на ЕС и НАТО зачитането на двустранните документи е в основата на двустранните отношения и въпросът за зачитането на двустранната декларация от 1999 г. е залегнал и в подписания меморандум.

Обявената независимост се вписа в общия за европейския Изток процес на радикални политически промени, въпреки че имплицитно съхрани двойствеността на желанията и проюгославската ориентация на традиционния обществен елит. Показателно за спокойствието, с което

Белград посрещна македонското излизане от федерацията, бе оставането на югославската армия в македонските гарнизони до август 1992 г. Всъщност обявяването на държавна независимост не предизвика съществени промени в структурата на републиканските институции и в утвърдените стандарти на македонския обществен живот в сравнение с югославското време.

България има основната заслуга за международното признаване на Република Македония и това обстоятелство я натоварва със специфична отговорност за македонското бъдеще. Като призна първа новосъздадената държава на 15 януари 1992 г., при това под конституционното ѝ име, тя даде основния тласък за нейното международно признаване и утвърждаване. С активната си подкрепа за македонската държавна независимост и с оказаната помощ за преодоляване на наложеното от Гърция ембарго България допринесе решаващо за преодоляването на най-критичната фаза в съществуването на Република Македония, при това без да поставя пред нея предварителни условия, факт, недостатъчно оценен от македонския политически елит.

Във времето от началния период на македонската държавност до днес се усетиха достатъчно проблеми в двустранните отношения, способни да предизвикат критични бележки към правилността на този подход. Безусловната подкрепа на македонската ориентация към държавна самостоятелност би могла сега да изглежда недостатъчно ефикасна от гледна точка на българските национални интереси, но в условията на югославския разпад и на едва започнатата политическа демократизация на България този подход бе исторически оправдан и политически правилен. Страната не разполагаше с политически и икономически ресурси за бързо въздействие върху политическите процеси в Република Македония, а и след референдума там се появиха видими усилия за задушаване на стремежа към реална независимост от Белград. Бяха направени и опити за организиране на среща на високо равнище между Сърбия, Гърция и България през есента на 1991 г., на която да се реши съдбата на все още непризнатата от никого държава. Отказвайки участие в срещата без присъствието на македонски представител, България помогна не само на младата държава, но със сигурност и на регионалното равновесие в момент на тревожна балканска несигурност. Инерцията в мисленето и в политическите нагласи на водещите македонски политици обаче бе такава, че българските жестове не бяха разбрани и оценени точно.

Особената роля на Македония в българската история и на България в кратката история на Република Македония предопредели съществуването на две колкото равностойни, толкова и силно противопоставени тенденции в македонското отношение спрямо България: на ерозия на антибългарските митове и политически стереотипи и на тяхната енергична охрана. Първата бе следствие от променената политическа реалност, която възстанови

интереса и доверието към България, а втората – от инерцията в защитата на доктрината на македонизма. Тези тенденции натовашиха междудържавното общуване с напрежение и двойственост, несъответстващи на обективно възходящия ход в развитието на двустранните отношения. Тяхната противоречива динамика ясно личи от кратките, но отличаващи се фази, през които премина досега Република Македония и които биха могли да бъдат определени и като фази в развитието на двустранните отношения.

През пролетта на 1994 г. от македонска страна бе предизвикан така наречения “езиков спор” и двустранните отношения навлязоха в период на политическа стагнация. Сигнал за създаденото напрежение стана отказът официалните двустранни документи да бъдат подписвани по вече договорен и приложен компромисен вариант, удобен и на двете страни. Резкият обрат в македонската позиция бе предизвикан не толкова от желание за игнориране на историческите и културно-политическите реалности и за постигане на едностранни предимства, защото компромисната формула – “на официалните езици на двете страни” с нищо не променяше македонските становища по спорните въпроси от миналото. Той бе предизвикан много повече от опасенията, че последователното българско политическо поведение на подкрепа за Република Македония действа разрушително на старателно поддържаните митове и конкретни претенции към България.

Застоят в двустранното общуване пряко повлия и на отношението към идеята за изграждане на транспортния коридор № 8, т.е. “Изток – Запад”. При фактически блокираните македонски връзки на юг и на север правителството възприе отхвърляната идея за строителство на железопътна връзка между София и Скопие, но на осъществяването ѝ бе гледано повече като на конюнктурен тактически ход. Първата копка по трасето на проектираната ж.п. линия бе направена в навечерието на изборите през 1994 г., но ентузиазмът бързо затъна и строителството остана в начална фаза.

Вторият период е рамкиран от проведените парламентарни избори, съответно през 1994 г. и 1998 г. След първите избори външнополитическата атмосфера в Република Македония бе рязко влошена, а успоредно със засилващата се конфронтация между управляващи и опозиция бе демонстрирано подчертано политическо отдръпване от България, срещу която бе насочен познатият от югославско време арсенал за пропагандни конструкции и претенции. След като опозицията обвини управляващите в опорочаване на изборите и бойкотира втория кръг, бе установена пълна власт на левицата.

През февруари 1999 г. бе подписана съвместна декларация между премиерите Иван Костов и Любчо Георгиевски, с която бе преодолян застоят в билатерален план. Намерената компромисна формула по т. нар. “езиков спор” даде възможност за подписване на най-важните

международни документи. Израз на качествената промяна в отношенията между Република България и Република Македония стана значителното дарение от българска страна на тежко въоръжение за македонската армия (танкове и артилерия).

Срещу предоставената бойна техника не само че не получихме доброжелателство и благодарност, но този акт се превърна в повод за най-злъчни антибългарски коментари и подхрани македонския уличен фолклор. Тези скъпоструващи ходове на българските управници не доведоха до промяна в политиката на Скопие към България. Дори в някаква степен послужиха като претекст за подклаждане страха от нея, за активизиране на сърбо-комунистическите стереотипи и на местните антибългарски сили. Авторите на тези неплодоносни решения носят отговорността пред нацията за пропилените ресурси и проиграните възможности, за пасивността им към флагранното нарушаване от македонска страна на Декларацията от 22 февруари 1999 г. с договорените принципи за добросъседство. Недоброто състояние на българо-македонските отношения подтиква днешното българско ръководство да търси нови пътища за тяхното нормализиране.

През тази трета и най-успешна фаза в развитието на двустранните отношения бе подписан и договор за свободна търговия между двете страни, както и поредица от договори, насочени към регулиране на основните сфери в междудържавното общуване. България бе приемана като желан партньор на всички равнища, но като че ли най-важно бе демонстрираното доверие на гражданско ниво. При новите политически условия в Република Македония промененият образ на България бе открито назоваван като привлекателен от един бързоразвиващ се кръг македонски граждани със запазен спомен за българските си корени или със склонност към критичен анализ на постулатите на македонизма.

През този период българската книга и пресата бяха търсени, първите срещи на местната публика с различни прояви на българската култура се радваха на силен интерес, потокът към българските университети и висши училища стана необратим, както и стремежът за получаване на българско гражданство. На възходящия ход в развитието на двустранните отношения повлия положително и изборът за президент на Борис Трайковски, който търсеше тъкмо в България подкрепа за евро-атлантическата ориентация на Република Македония.

Въпреки бавната си раздяла с идеологическите митове и стереотипи от близкото минало, младата македонска държава се променя постепенно и безвъзвратно. Промени се и основната тоналност и официалното отношение към България. Напоследък политическите среди, за които близките връзки с България доскоро бяха опасна политическа ерес, демонстрират респекта си към засиленото след 1999 г. регионално значение на България. Наближаващите парламентарни избори и отново изплувалите на

политическата повърхност проблеми с Гърция за името на държавата и със Сърбия за автокефалността на Македонската православна църква стимулират демонстрациите на сговорчивост към София. Съхраняването на положителната тенденция в развитието на двустранните отношения обаче не означава, че желанието за противодействие срещу тях е забравено. Засилените международни позиции на България и непреодоляната докрай криза на държавността край Вардар, която задържа трайно Република Македония в несигурната политическа територия на Западните Балкани, предопределят затапяването на антибългарските интонации в доктрината на македонизма. Нейните носители обаче са отново на власт в Скопие и това обстоятелство, при инертната сега българска политика на Балканите, не гарантира необратимост на възходящия ход в двустранното общуване.

България би могла да защити историческата си отговорност към Македония и съвременните си амбиции да бъде фактор на регионалната стабилност и сигурност, само ако направи политиката си спрямо Република Македония по-прецизна и по-активна. Българската роля за преодоляване на македонската криза и за ускоряване на македонските евроатлантически интеграционни усилия би могла да стане и далеч по-съществена, ако доверието в добронамерена политика на София обезсили реставрационни нагласи на ретроградния македонизъм, а българската дипломация успее да убеди европейските си партньори в своето задълбочено познаване на страната и на неспокойния регион на Западните Балкани. Това е най-сигурната гаранция, че отношенията между Република България и Република Македония няма да се отклонят от предопределената исторически и вече очертана политически възходяща посока на тяхното развитие.

Готово ли е българското ръководство да отговори на повелята на времето? Има ли сили, воля, целеустременост и способност да откликне на възжеланията на българите в страната и извън нея, да отстои националните интереси?

В името на тази цел то трябва да осъзнае необходимостта от критичен анализ на досегашните ни външнополитически ходове, от скъсване с вкоренени в миналото стари догми, от анализ и преоценка на новите си практики и от изработване на цялостна стратегия за бъдещето и съдбата на сънародниците ни в балканския регион. За да бъдат нормализирани българо-македонските отношения, а българите от Западните Балкани да бъдат приобщени към българската нация, външната ни политика трябва да изхожда от някои основни принципни пожелания. Първото от тях се отнася до т.нар. "македонска нация". В нашите управленски среди битува мнението, че тя е формирана и този процес едва ли не вече е приключил. Подобна констатация е по-скоро безкритично привнасяне на социалната скопско-белградска политическа оценка, отколкото да е обективно

отражение на етнонационалните процеси във Вардарска Македония. Доказателство за това са хилядите македонски граждани, които се самоопределят като българи, и непрекъснато увеличаващият се брой на лицата, желаещи да получат българско гражданство.

Вторият основен принцип, който трябва да залегне във външнополитическата линия на България, е тя да разчита главно на собствените си възможности и ресурси и последователно да отстоява националните интереси, без да ги обвързва фатално с тези на други държави. Геополитическото положение на страната и нейната стабилизираща роля на Балканите са недостатъчно използван резерв в отстояване на българските интереси, включително и пред водещите ни съюзници и партньори. Тук е мястото да се отбележи, че да се залага на релевантността на Гърция към проблемите на добросъседските отношения между Република България и Република Македония в контекста на разширяването на ЕС и НАТО в Западните Балкани е не само илюзия, но и дълбоко погрешна постановка. Ако общата българо-гръцка платформа за несъществуването на “македонско малцинство” в Гърция и в България беше плодотворна от времето на Живков – Караманлис, след 1989 г. тя вече не съществува. Гръцките интереси продиктуваха създаването на проскопската македонистка партия “Ураниос токо” (“Вино жито”), която дори се превърна в ревностен международен защитник на ОМО “Илинден”. Едва ли Атина би подкрепила безрезервно София за правото на македонските граждани да се самоопределят като българи, за усилията ѝ срещу историческите фалшификации и в нейните амбиции за добросъседство със Скопие. Това би могло да ѝ създаде вътрешни проблеми с разбуждане и активиране на българската национална идея в Егейска Македония.

Третият основополагащ и особено важен принцип, който трябва да залегне в дейността ни за подобряване на отношенията със Скопие и за приобщаване на сънародниците ни от Повардарието към българската нация, е съчетаването на външнополитическите усилия с тези в самата Република Македония. За съжаление в управляващите ни няма дори и податки за подобни намерения, а камо ли да има някаква стратегия. Българомислещите в западната ни съседка очакват братската ръка на България, но точно тук властимащите остават в плетеницата на колебанието, суетенето, боязънта, на импровизацията и на неизбистрената перспектива. Това може да се подкрепи с редица факти. Достатъчно е да припомним нашата пасивност към разтуреното пробългарско гражданско сдружение “Радко”. София и до ден днешен остава безучастна към съдбата на местни интелектуалци, преследвани и заради куража им да се противопоставят на македонизма. Тя остава няма, когато трябва да подкрепи дръзналите да откrehнат истината за формирането на “македонската нация” и на “литературния македонски език”. Докато днес Република Македония е залята от сръбски вестници,

списания и сръбски електронни програми, до нея не достига нито един български вестник и нито една сериозна телевизионна програма. Крайно време е българските представители в Скопие да намерят действия път към самоопределящите се като българи, към придобилите българско гражданство и младежите, завършили образованието си у нас, към всички онези, които в миналото или настоящето са свързани с общобългарската кауза. Там обаче са нужни професионалисти, а не политически поставеници, каквато е досегашната практика. Външнополитическите ни експерти трябва да са наясно, че в голяма степен Република Македония е ключът за приобщаване на сънародниците ни от Албания, Мала Преспа и Голо бърдо, от Косово и Егейска Македония. Като своеобразни “скачени съдове” съдбата на всеки един от тях ще зависи от другите, което означава, че е невъзможно проблемът да не се решава в неговата цялост. Не бива да се пропуска, че поради нашата пасивност македонизмът вече е пуснал своите пипала в тези области. В тази връзка крайно време е държавните ни мъже да се окурат и да се освободят от удобната, битуваща и до днес следвоенна политическа догма, че в гръцката част на Македония няма българи. Тази дълбоко невярна политическа теза отпреди 1989 г. повече не може да крие живеещите в тази област 200 хиляди гръцки граждани от български народностен произход. Ако не положим успешни усилия да бъдат приложени и за тях евростандартите за човешки права, това ще постави под въпрос намеренията както спрямо Република Македония, така и за приобщаване на българите от Западните Балкани.

Проблемът за нормализиране на отношенията ни с Република Македония има и друг ракурс, който не трябва да се подминава. Ако скопските власти приемат исканията за вграждане в обшоевропейския процес, като прекратят преследването на своите граждани, самоопределящи се за българи, преустановят фалшифицирането на историята и медийната антибългарска кампания, възстановят българските елементи на паметниците на културата и отдадат заслуженото на нашите воители, оставили костите си в македонската земя, това обективно би довело до изпразване на “македонската нация” и “литературния македонски език” от тяхната македонистка същност. Тогава Република Македония ще има само два пътя – да се развива като държава и на македонските българи или да се изправи пред неизвестното бъдеще, включително и пред разпад, както чертае бившият македонски премиер Любчо Георгиевски. Днес, когато удря 12-ят час, доброжелателната ни политика към Република Македония трябва да бъде изчистена от импровизацията и хазартността, да бъде тясно обвързана с очакваната от нея промяна. Повече място за романтични експерименти няма. В основата на диалога трябва неотклонно да залегнат прагматизмът и реципрочността в името на всички българи.

Разчита се, че България като член на ЕС и НАТО при предстоящото интегриране в тях на Западните Балкани ще може едва ли не да диктува условията за приемането на Република Македония. В този дух бяха отправените към нея през 2005 г. предупреждения от президента Първанов и външния министър Калфин. Ясно бе заявено, че отпуснатият кредит за безусловна българска подкрепа за нейното членство в ЕС и НАТО вече е изчерпан и че в бъдеще тази подкрепа ще бъде функция от македонските усилия за добросъседство. С антибългаризма на Скопие бе занимаван и президентът Буш при посещението му в София през 2007 г. Това ясно показва, че българското ръководство търси решение на проблема като припряно разчита главно на външния фактор – новата обстановка на Балканите, подкрепата на САЩ и някои регионални партньори и съюзници. Във времевите рамки на предстоящата интеграция на Западните Балкани в ЕС и НАТО, като изхождаме от съвременните стандарти за човешки права и задължителни европейски норми на добросъседство, ние можем да разсечем гордиевия възел в диалога със Скопие. София ясно даде да се разбере, че интеграцията на Република Македония в НАТО и ЕС може да се осъществи след изпълнение на следните евроатлантически критерии:

1. Спазване на правата на българското население и съхранение на българското културно-историческо наследство на територията ѝ.
2. Деидеологизация на учебниците, като се изчистят фалшификациите за националния характер на историческите личности на българското мнозинство от населението на областта Македония до 1944 г.
3. Реформиране и демократизация на съществуващите и до днес репресивни специални служби, наследство от тоталитарна Югославия. Над тях да има мониторинг и да докажат, че не извършват противобългарска дейност.
4. Сформиране на Европейска комисия от политици, която да наблюдава и отчита процесите на демократизация.

Помощта, която България оказва и ще продължи да оказва на своята съседка, е повече от явна.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Македонски преглед – списание за наука, литература и обществен живот, книга 1, С., 2006.
2. Македонски преглед – списание за наука, литература и обществен живот, книга 1, С., 2008.
3. Марков, Г., Светът през XX век. Антология. С., 2000.
4. в-к Труд, бр. 85/ 2008.
5. Интернет:
<http://bg.wikipedia.org/wiki>

http://bulgaria.actualno.com/news_144784.html
<http://www.macedonia-science.org/news.php>
<http://www.mediapool.bg/site/balkans/2001/08/28/0004.shtml>
http://www.mfa.bg/bg/index.php?option=com_content&task=view&id=14329
http://www.omda.bg/bulg/NEWS/archcoment/Bulg_Mac.htm
<http://www.standartnews.com/archive/2001/08/23/balkans/index.htm>